

Evropski ekonomski i socijalni komitet

REX/381
Uloga civilnog društva u
odnosima između EU i
Srbije

Brisel, 10. jula 2013.

MIŠLJENJE

Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta

o

ulozi civilnog društva u odnosima između EU i Srbije

Izvestilac: **g. Ionuț Sibian**

Koizvestilac: **g. Christoph Lechner**

U pismu koje je komesar Šefčovič uputio 12. decembra 2012. godine, Evropska komisija je zatražila od Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta (EESC) da, saglasno članu 262. Ugovora i članu 9. Protokola o saradnji između EESC i Evropske komisije, sačini eksplorativno Mišljenje o

ulozi civilnog društva u odnosima između EU i Srbije.

Odsek za spoljne poslove, koji je bio zadužen za pripremu rada Komiteta na toj temi, usvojio je Mišljenje Komiteta 25. juna 2013. godine.

Na svom 491. plenarnom zasjedanju, koje je održano 10. i 11. jula 2013. (na sastanku održanom 10. jula 2013), Evropski ekonomski i socijalni komitet usvojio je sa 171 glasom za, jednim glasom protiv i jednim uzdržanim glasom sledeće Mišljenje:

*

* *

1. Zaključci i preporuke

1.1 EESC pozdravlja napore Vlade Srbije preduzete tokom minule decenije na sprovođenju reformi u privredi i institucijama zemlje. EESC gleda na proces pristupanja Srbije Evropskoj uniji kao na mogućnost za konsolidovanje i praktično sprovođenje pokrenutih reformi. EESC, sem toga, naglašava važnost angažovanja civilnog društva u procesu usklađivanja srpskog zakonodavstva s pravnim tekovinama EU (*acquis communautaire*). On poziva Vladu Srbije i institucije EU da pojačaju podršku organizacijama civilnog društva i da ih intenzivno uključe u predstojeće korake koji vode ka pristupanju Evropskoj uniji.

1.2 EESC pozdravlja odluku Evropskog saveta da otvori pristupne pregovore sa Srbijom ne kasnije od januara 2014. godine. EESC čestita Beogradu i Prištini na potpisivanju *Prvog sporazuma o načelima kojima se uređuje normalizacija odnosa* (Brisel, 19. aprila 2013) i Plana za sprovođenje tog sporazuma, koji je usvojen u maju. EESC sada poziva obe strane da u praksi primene sporazum, uz pomoć EU. EESC naglašava da organizacije civilnog društva moraju biti uključene u fazu sprovođenja, budući da one mogu pružiti jedan od ključnih doprinosa pomirenju.

1.3 EESC podstiče javne vlasti Republike Srbije da organizuju više javnih savetovanja i konsultacija sa organizacijama civilnog društva, kako u ranim fazama kreiranja sektorskih politika, tako i u fazi njihove primene. On posebno naglašava važnost uključivanja organizacija civilnog društva u ključne oblasti reformskog procesa, kao što su vladavina prava, regionalna saradnja i pomirenje, društvenoekonomski razvoj, zaštita životne sredine, poljoprivreda, prava manjina i borba protiv diskriminacije.

1.4 EESC preporučuje da Vlada Srbije posveti posebnu pažnju borbi protiv trgovine ljudima, korupcije i organizovanog kriminala. Sem toga, Komitet insistira na tome da bezbednost onih koji brane ljudska prava i bezbednost aktivista organizacija civilnog društva koji su uključeni u borbu protiv organizovanog kriminala mora biti priznata kao (društvena) potreba i kao takva mora imati garancije od Vlade.

1.5 EESC ističe da, iako je postignut značajan napredak u promovisanju inkluzivnijeg društva, preostaje još mnogo toga što treba uraditi da bi se izgradilo društvo u kome su svi ravnopravni, bez obzira na pol, seksualnu orijentaciju, poreklo ili veroispovest. EESC traži od Vlade Srbije da aktivno sprovodi antidiskriminacionu strategiju, koja je doneta u junu 2013. godine. Komitet takođe preporučuje da Evropska komisija, blisko saradujući sa organizacijama civilnog društva, koristi svoje godišnje izveštaje o napretku za praćenje sprovođenja te strategije.

1.6 EESC pozdravlja uključivanje Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom u Stručnu grupu Koordinacionog tela za proces pristupanja Evropskoj uniji; na čelu Koordinacionog tela je predsednik Vlade. EESC takođe pozdravlja učešće organizacija civilnog društva, uključujući predstavnike socijalnih partnera, u Savetu za evropske integracije Vlade Republike Srbije. To je dobra praksa koju bi trebalo dalje graditi, razmatrajući mogućnost da organizacije civilnog društva, uključujući i predstavnike socijalnih partnera, učestvuju u budućem srpskom pregovaračkom timu za pristupanje EU. Česte i opsežne konsultacije sa organizacijama civilnog društva trebalo bi u svakom slučaju obezbediti da bi se, u odnosu na ključne teme, utvrdila zajednička mišljenja i preporuke. Važno je da stručnjaci iz organizacija civilnog društva budu pozvani da se priključe nizu stručnih podgrupa u okviru Stručne grupe Koordinacionog tela.

1.7 EESC poziva Evropsku komisiju da iskoristi IPA II da bi pružila veću podršku izgradnji kapaciteta organizacija civilnog društva (uključujući socijalne partnere) i da bi se u žiži pažnje našlo pružanje veće podrške partnerstvu, ne samo među samim organizacijama civilnog društva već i između tih organizacija i javne vlasti. Finansijska sredstva koja su dostupna u okviru Instrumenta civilnog društva (*Civil Society Facility*) treba da budu povećana i usmerena na više projekata koje sprovode socijalni partneri. Izgradnja kapaciteta organizacija civilnog društva da bi se one mogle konstruktivno angažovati u procesu integracija EU treba i dalje da se tretira kao jedno od prioritarnih područja, promovisanjem pojednostavljenih procedura za izbor i sprovođenje projekata, korišćenje institucionalne finansijske pomoći (grantova) i mogućnosti obnavljanja takvih dotacija. Tu nije reč o tome da je potrebna samo finansijska podrška već je potrebna i podrška mehanizmima u cilju poboljšanja dijaloga između civilnog društva i javne vlasti.

1.8 EESC apeluje na delegaciju EU u Srbiji da nastavi da odobrava obnovljive bespovratne zajmove za manje organizacije civilnog društva preko većih organizacija civilnog društva, kao korak napred u stavljanju tih finansijskih sredstava na raspolaganje široj zajednici organizacija civilnog društva.

1.9 Povećana transparentnost u javnoj potrošnji mora se i dalje održavati kao jedna od ključnih aktivnosti u Strategiji razvoja civilnog društva, dok u isto vreme treba pojačati mehanizme za

planiranje i isplaćivanje sredstava kojima se kofinansiraju projekti organizacija civilnog društva koje sprovodi EU, dok samo kofinansiranje treba da bude pojačano.

1.10 EESC poziva Vladu Srbije da pojača napore koje ulaže u sprovođenje institucionalnog i zakonodavnog okvira podsticajnog za razvoj i održivost civilnog društva. Komitet preporučuje da se uzme u obzir mogućnost donošenja „zakona o procentu”, koji će omogućiti građanima da jedan deo svog poreza na prihod opredele za organizacije civilnog društva da bi se na taj način promovisala individualna filantropija (na osnovu modela koji sada postoji u zemljama srednje i istočne Evrope), kao i mogućnost uvođenja poreskih olakšica za individualnu i korporativnu filantropiju.

1.11 EESC predlaže da bude preispitan nedavno donet Zakon o javnim nabavkama, koji je stvorio prepreke organizacijama civilnog društva u njihovom učestvovanju na konkursima za javne nabavke. Tim zakonom su uvedene obavezne finansijske garancije koje organizacije civilnog društva ne mogu da imaju. To ih može sprečiti u učešću na konkursima za javne nabavke, i to ne samo u oblasti socijalnih službi već i u domenu zdravstvenih i obrazovnih usluga.

1.12 EESC poziva Vladu Srbije da utvrdi sveobuhvatnu strategiju borbe protiv sive ekonomije i ograničavanja sive ekonomije. Time bi se poboljšala finansijska situacija u zemlji, sprečila bi se nepravična konkurencija i već samim tim bi bilo stvoreno bolje ekonomsko okruženje, dok bi se u isto vreme garantovalo bolje poštovanje socijalnih prava radnika. To bi takođe pomoglo da se uspostavi poverenje u institucije i da se promoviše koncept vladavine prava.

1.13 EESC naglašava važnost socijalnog dijaloga i poziva sve partnere u njemu da na najbolji mogući način koriste postojeće institucije, posebno Socijalno-ekonomski savet (SES). EESC poziva Vladu Srbije da i dalje promoviše SES i da se s njim na sistematičniji način konsultuje u vezi sa svim sektorskim politikama u kojima poslodavci i radnici imaju legitimni interes. EESC smatra da socijalni dijalog treba da bude i po svojoj prirodi sistemski, a ne *ad hoc*, kao i da treba da bude efikasniji i da se u većoj meri rukovodi rezultatima.

1.14 EESC traži da promovisanje socijalnog dijaloga bude uvršteno među ključne prioritete institucija EU u pogledu Srbije, te da stoga mora biti odraženo u svim programima EC koji su dostupni Srbiji. To će zahtevati veće učešće organizacija civilnog društva, koje bi takođe trebalo da budu i zvanično uključene i s kojima bi se trebalo konsultovati u svakoj fazi pristupnih pregovora i u nadzoru nad sprovođenjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Srbije. Organizacije civilnog društva bi trebalo da budu u prilici da dostavljaju komentare i mišljenja institucijama EU, onda kada te institucije budu vrednovalle napredak Srbije u pristupanju EU.

1.15 EESC smatra da socijalni dijalog treba dalje podsticati na regionalnom i lokalnom nivou, oslanjajući se na regionalne strukture organizacija civilnog društva. Takođe, taj dijalog bi trebalo sistematičnije razvijati na sektorskom nivou, pre svega u privatnom sektoru. Potpisivanje – i izvršenje – što je moguće većeg broja kolektivnih granskih ugovora stabilizovalo bi industrijske odnose u Srbiji. Lokalne i nacionalne vlasti trebalo bi stalno podsećati na prednosti i važnost socijalnog dijaloga.

1.16 EESC primećuje da je osnovana tripartitna radna grupa sa zadatkom da preispita radno zakonodavstvo, uključujući zakone o štrajku, registraciji sindikata i o reprezentativnosti socijalnih partnera. EESC poziva Međunarodnu organizaciju rada (MOR) i Evropsku komisiju da podrže taj kontinuirani rad da bi zakonodavstvo i praksa u Republici Srbiji bili u potpunosti usaglašeni s međunarodnim i evropskim standardima.

1.17 EESC smatra da jaćanje kapaciteta socijalnih partnera za aktivno učestvovanje u socijalnom dijalogu treba da bude uključeno u prioritete programa pomoći EU. Pomoć je potrebna da bi se razvila njihova sposobnost da efikasno učestvuju u svim ekonomskim, socijalnim i pravnim pitanjima, uključujući pregovore o pristupanju Srbije EU. Njihova organizaciona struktura, interna komunikacija i njihova sposobnost da služe vlastitim članovima treba da budu ojaćani.

1.18 EESC naglašava da se u Srbiji i dalje redovno krše osnovna prava radnika, kao i da mehanizmi za sprećavanje i kašnjanje tog kršenja nisu u dovoljnoj meri delotvorni. EESC poziva Vladu Srbije da preispita funkcionisanje Agencije za mirno rešavanje radnih sporova. EESC predlaže da se razmotri mogućnost osnivanja sudova koji će biti specijalizovani za radne sporove. Štaviše, EESC traži od Evropske komisije da u svoje godišnje izveštaje uvrsti poglavlje o sindikalnim pravima i osnovnim pravima radnika, uz bliske konsultacije s nacionalnim i evropskim sindikatima i MOR.

1.19 Žene preduzetnici iz Srbije imaju važnu ulogu u celom balkanskom regionu i uspostavile su delotvorne mreže. Sada se oblikuje sveobuhvatan regionalni pristup radi daljeg razvoja ženskog preduzetništva na lokalnom nivou. EESC predlaže da se ženskom preduzetništvu poveća podrška sa evropskog, regionalnog i nacionalnog nivoa da bi se znatno ubrzale sve ekonomske i socijalne prednosti koje ono nosi. Pored toga, potrebno je priznati da je ženskom preduzetništvu u Srbiji preko potrebna ekonomska i društvena podrška.

1.20 EESC preporučuje da se između njega (EESC) i srpskih organizacija civilnog društva osnuje Zajednički konsultativni komitet civilnog društva EU i Srbije. To zajedničko telo civilnog društva trebalo bi osnovati čim budu formalno započeti pregovori o pristupanju Srbije Evropskoj uniji. Zajednički konsultativni komitet će omogućiti organizacijama civilnog društva i na jednoj i na drugoj strani da teže produbljenijem dijalogu i da pruže znaćajan doprinos politićkim vlastima u vezi s poglavljima pregovora o pristupanju.

2. Na ćemu poćiva ovo mišljenje

2.1 U minuloj deceniji Srbija je uložila ogroman napor da reformiše svoje institucije, pravni okvir i ekonomsku regulativu radi usklađivanja s međunarodnim i evropskim standardima i radi podsticanja otvorene i delotvorne tržišne privrede.

2.2 Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridrućivanju (SSP) između Srbije i EU 2008. godine jasno je odrazilo izbor Vlade Srbije u korist pristupanju Evropskoj uniji i prućilo je novi podsticaj

reformskom procesu. Godine 2010. stupio je na snagu Privremeni sporazum o trgovini i pitanjima u vezi s trgovinom (kao deo SSP).

2.3 Nova Vlada, koja je preuzela dužnost 2012. godine, potvrdila je opredeljenost Srbije za pristupanje Evropskoj uniji. Ona je preduzela praktične korake za dalje sprovođenje pokrenutih reformi, usredsređujući se posebno na borbu protiv korupcije, konsolidovanje vladavine prava, zaštitu prava manjina i ekonomski oporavak. Ona je takođe ulagala napore u poboljšanje regionalne saradnje.

2.4 U decembru 2012. godine Savet je zatražio od Evropske komisije da najdalje do proleća 2013. sačini nacrt izveštaja u kome će oceniti napredak koji je Beograd postigao u svom dijalogu s Prištinom i u svojim reformama usmerenim ka Evropskoj uniji. Na osnovu tog izveštaja, u kome je izneta pozitivna preporuka, Evropski savet je 28. juna 2013. godine odlučio da su ispunjeni uslovi za otvaranje pregovora sa Srbijom o njenom pristupanju Evropskoj uniji.

2.5 Beograd i Priština su 19. aprila 2013. godine konačno postigli dogovor o budućnosti severnog Kosova, koje je pod upravom Srba; taj dogovor je postignut u desetoj rundi pregovora pod pokroviteljstvom EU i tom prilikom je potpisan *Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa*. U maju su obe strane usvojile Plan implementacije. Dve strane su formirale i Odbor za implementaciju Briselskog sporazuma uz asistenciju EU.

3. Politička, ekonomska i socijalna zbivanja

3.1 Srbija je još uvek zemlja u tranziciji. Ostvarena je izvesna privatizacija, ali veliki deo privrede i dalje čine javna preduzeća, kojima je često preko potrebno restrukturisanje. Nezaposlenost je znatno uvećana (24 posto radne snage 2012. godine). Mladi ljudi nastoje da emigriraju. Stanovništvo je sve starije. Veliki deo stanovništva još uvek radi u poljoprivredi i živi u seoskim područjima, gde je sprečen delotvoran razvoj zato što nema investicija. Neformalna (siva) privreda je široko rasprostranjena, što podriava privredu u celini, slabi državni budžet i ostavlja zaposlene bez ikakve socijalne zaštite. Korupcija, koja je ponekad povezana sa organizovanim kriminalom, sputava ne samo privredni razvoj već i konsolidovanje institucija. Povrh svega toga, sudstvu je takođe preko potrebna reforma ako se želi da ono jemči istinsko poštovanje prava pojedinaca i organizacija.

3.2 EESC je sve te različite probleme osvetlio u svome Mišljenju o *odnosima između EU i Srbije: Uloga civilnog društva* (29. maj 2008), ali je takođe naglasio da javna vlast ulaže napore radi preduzimanja neophodnih reformi. Uvedeni su mnogi novi propisi; osnovane su nove institucije, posebno one namenjene organizovanju dijaloga sa socijalnim partnerima i s drugim organizacijama civilnog društva; prava manjina sada su zvanično priznata. Iako taj proces još nije do kraja sproveden, glavni problem je kako da se sve te institucionalne i zakonodavne promene sprovedu u praksu.

3.3 Srbija je ratifikovala 77 ugovora i konvencija Saveta Evrope (SE), uključujući i one najvažnije, kao što su Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, konvencije o zaštiti nacionalnih manjina, sprečavanju mučenja, zaštiti dece, borbi protiv korupcije, kao i Evropsku socijalnu povelju. Potpisano je još osam dodatnih konvencija, ali one čekaju ratifikaciju, uključujući Konvenciju o

sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i porodičnog nasilja. Na međunarodnom nivou, Srbija je ratifikovala 75 konvencija MOR (73 konvencije su sada na snazi).

3.4 Kao što je naglasio komesar Saveta Evrope za ljudska prava¹, za mnoge od tih konvencija potrebno je preduzeti dalje mere kako bi bile valjano sprovedene u praksi. Komesar Saveta Evrope je naglasio problem nestalih lica i lica koja su prisilno raseljena tokom rata; ukazao je na nasilnu i nesputanu diskriminaciju Roma, nasilje nad ženama i široko rasprostranjenu homofobiju.

3.5 Iako je Vlada Srbije u oktobru 2011. donela Strategiju razvoja sistema javnog informisanja, i dalje su na delu nasilje i pretnje upućene novinarima. Ekonomsko i političko mešanje u medije takođe predstavljaju stvarnost koja ugrožava nezavisnost medija i mogućnost novinara da obavljaju svoj posao. Štaviše, sindikaliste i dalje maltretiraju ili otpuštaju zbog pripadnosti sindikalnim organizacijama.

3.6 EESC smatra da je očigledno kako za Srbiju prioritet predstavlja dalje konsolidovanje procesa reformi, reforme pravosudnog sistema i sprovođenje građanskih, socijalnih i ljudskih prava. Odnosi EU sa Srbijom trebalo bi jasno da se usredsrede upravo na te aspekte. To je takođe ključno pitanje za organizacije civilnog društva, pa je upravo zato potrebno na sve načine podsticati njihovo aktivno učešće u tome.

4. Sadašnje stanje stvari i uloga organizacija civilnog društva

4.1 Sloboda okupljanja i udruživanja zajemčena je Ustavom i u celini gledano ta sloboda se poštuje. Međutim, sloboda udruživanja je ugrožena pojačanim pretnjama koje stižu od nasilnih nacionalističkih grupa.

4.2 Civilno društvo u Srbiji uglavnom je bazirano u gradovima i nije ravnomerno zastupljeno po regionima. Civilno društvo u seoskim područjima veoma je ograničeno, a njegovi kapaciteti nisu dobro razvijeni. Potrebna je dalja podrška da bi se ohrabрили asocijativni pokreti, izgradili kapaciteti i pomoglo umrežavanje organizacija civilnog društva sa sedištem u seoskim područjima i/ili u manjim gradovima.

4.3 Posebnu pažnju valjalo bi obratiti na poljoprivredu, razvoj poljoprivrednih interesnih grupa i na učešće poljoprivrednika u socijalnom dijalogu. Poljoprivreda i dalje ima jednu od ključnih uloga u Srbiji – oko jedne četvrtine radno aktivnog stanovništva zaposleno je u poljoprivredi, a poljoprivredni sektor je isto tako i jedan od ključnih sektora u celokupnoj privredi. Poljoprivreda i poljoprivredna politika biće od ogromnog značaja u budućem procesu pristupanja Evropskoj uniji; u isto vreme, usaglašavanje sa zakonodavstvom Evropske unije predstavljaće poseban izazov za poljoprivredni sektor u Srbiji.

¹

Thomas Hammarbergh. Komisija za ljudska prava Saveta Evrope. Izveštaj podnet po završetku posete Srbiji od 12. do 15. juna 2011. CommDH(2011)29.

4.4 Dobro organizovane i strukturisane interesne grupe ne samo da mogu pomoći unapređivanju poljoprivrednih interesa već bi povrh svega mogle da pruže i korisnu podršku predstojećem procesu integracije, i to ponajviše u smislu izrade i sprovođenja konkretnih programa podrške poljoprivredi, seoskim područjima i ljudima koji su u njima nastanjeni.

4.5 Postoji nekoliko aktivnih partnerstava i koalicija među organizacijama civilnog društva, ali su njihovi resursi i podrška koju uživaju isuviše mali da bi im mogli omogućiti da postanu aktivniji i uticajniji. Kada je reč o partnerstvu između organizacija civilnog društva i javnih vlasti, uspostavljeni mehanizmi SECO² i KOCD³ jesu upravo oni primeri koji bi mogli postati primeri dobre prakse, dokle god se njihov doprinos (*input*) uzima u razmatranje i dokle god je osigurano kontinuirano i sistematsko finansiranje uz podršku.

4.6 Najvažnije prepreke na putu održivosti organizacija civilnog društva leže u činjenici da državna podrška nije dovoljna, niti je zasnovana na jasnim, dobro definisanim prioritetima, da je poslovno sponzorstvo nedovoljno razvijeno, da nema individualnih davanja, da se međunarodni donatori povlače, da saradnja s lokalnim vlastima nije u dovoljnoj meri razvijena i da, u celini gledano, subjekti političkog odlučivanja imaju samo ograničenu odgovornost. Valjalo bi uložiti napore i pružiti podršku radi razvoja baze organizacija civilnog društva. Ograničena baza članstva narušava predstavu organizacija civilnog društva u javnosti i priznanje koje te organizacije uživaju, dok u isto vreme javno finansiranje još nije valjano regulisano na svim nivoima. Sposobnost organizacija civilnog društva da utiču na socijalnu i političku agendu je slaba, u celini gledano, s tim što postoji desetak jakih organizacija civilnog društva, od kojih je većina stacionirana u Beogradu, i koje predstavljaju izuzetak.

4.7 EESC pozdravlja napore za poboljšanje zakonodavnog okvira za rad udruženja i fondacija, uključujući *Zakon o udruženjima* (oktobar 2009), *Zakon o zadužbinama i fondacijama* (novembar 2010), *Zakon o volontiranju* (maj 2010) i *Pojednostavljene računovodstvene procedure za manja udruženja i zadužbine* (taj dokument još nije donet). Međutim, doneti su ali se još ne primenjuju neki drugi važni zakoni, kao što je *Zakon o socijalnoj zaštiti* (2011). EESC podržava razvoj okvira koji pruža taj zakon, budući da bi on mogao da obezbedi pravičan pristup organizacija civilnog društva javnim resursima čija je namena pružanje podrške obezbeđivanju socijalne zaštite.

4.8 EESC pozdravlja promene u članu 41. Poslovnika o radu Vlade, kojim su utvrđeni kriterijumi za obavezne javne rasprave, tako da one postaju pravilo, a ne izuzetak, i ustanovljuju se razumni rokovi za njihovo trajanje. EESC naglašava potrebu da se obezbedi valjana primena tog mehanizma. Trebalo bi dati prioritet uzdizanju nivoa svesti među organima javne vlasti o prednostima saradnje sa organizacijama civilnog društva, i to kako u ranim fazama kreiranja javne politike, tako i kasnije, kada se te sektorske politike budu sprovodile. Pored toga, valjalo bi razmotriti postupke imenovanja

² SECO predstavlja umrežavanje i izgradnju kapaciteta u oblasti integracije u EU i učestvovanje civilnog društva u programima IPA (Instrument za pretpriступnu pomoć).

³ KOCD je mreža organizacija u oblasti socijalne zaštite marginalizovanih grupa, s tim što se više takvih mreža udružuje da bi zajednički pristupile subjektima političkog odlučivanja u datoj oblasti.

predstavnik organizacija civilnog društva u članstvu raznih javnih tela na nacionalnom i lokalnom nivou, uzimajući u obzir primere najbolje prakse u susednim zemljama i predloge samih organizacija civilnog društva.

4.9 Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom počela je da radi 2011. godine. Operativni plan za 2013–2014. obuhvata sledeće ključne ciljeve koje treba ostvariti:

- razrada Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva i osnivanje Nacionalnog saveta za razvoj civilnog društva;
- promovisanje novih izvora finansiranja kao preduslova za održivost: institucionalne dotacije (bespovratni krediti); korporativne socijalne aktivnosti; korporativna filantropija; socijalno preduzetništvo; razvoj kriterijuma na osnovu kojih će organizacije civilnog društva moći da koriste javni prostor itd.;
- dalji napredak u izradi institucionalnog okvira podsticajnog za razvoj civilnog društva, tj. osnivanje specifičnih jedinica, odnosno grupa sa određenim zadatkom u relevantnim ministarstvima; razmatranje mogućnosti osnivanja Fonda za razvoj civilnog društva i jačanje mehanizama saradnje između organizacija civilnog društva i Narodne skupštine Republike Srbije.

4.10 EESC pozdravlja napore Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom i njeno nastojanje da finansiranje organizacija civilnog društva iz državnog budžeta postane transparentnije, tako što će ta Kancelarija objavljivati Godišnji rezime izveštaja o finansijskim sredstvima koja su odobrena udruženjima i drugim organizacijama civilnog društva iz državnog budžeta Republike Srbije. Kancelariji bi, međutim, trebalo dati veća ovlašćenja da bi se povećala stopa odgovora državnih organa na svim nivoima, u cilju obezbeđivanja potpunosti podataka i mogućnosti da se oni svake godine objavljuju. S tih razloga, EESC podržava to što je delegacija EU pružila podršku Kancelariji za saradnju sa civilnim društvom trogodišnjim Programom tehničke pomoći, čija je realizacija započela u decembru 2012. godine.⁴

4.11 Iz brojevanih podataka za 2011. godinu vidi se da je malo finansijskih sredstava opredeljeno i stvarno isplaćeno za programe/projekte kofinansiranja, čak i tamo gde je bila osigurana podrška donatora, uprkos činjenici da je organizacijama civilnog društva veoma potrebno takvo finansiranje.

5. Socijalni dijalog

5.1 Socijalni dijalog je presudno značajan za ekonomski razvoj i za obezbeđivanje socijalne kohezije koja je potrebna Srbiji. Opšti kolektivni ugovor potpisan je 2008. godine. U aprilu 2011. godine Socijalno-ekonomski savet Republike Srbije usvojio je Socijalno-ekonomski sporazum koji su potpisali lideri socijalnih partnera i predsednik Vlade; prema tom sporazumu, sve strane potpisnice su se opredelile za važne poduhvate. Sporazum je potvrdio da socijalni dijalog predstavlja preduslov za

⁴

Budžet programa tehničke pomoći iznosi 1,2 miliona evra, usredsređen je na pružanje podrške daljim izmenama pravnog okvira u vezi sa organizacijama civilnog društva i uvođenjem okvira za transparentno državno finansiranje i angažovanje organizacija civilnog društva u procesu odlučivanja.

postizanje zajedničkih razvojnih ciljeva, uspešno prevazilaženje problema povezanih s privrednom krizom, kao i za obezbeđivanje ekonomskog i socijalnog napretka u Srbiji. Socijalno-ekonomski savet je 2012. godine potpisao sporazum o minimalnoj zaradi. Na sektorskom nivou 2011. i 2012. godine potpisana su četiri granska kolektivna ugovora u oblasti poljoprivrede, građevinarstva, hemijske i metalske industrije. Ministar rada je te kolektivne ugovore proširio na sve poslodavce u državi. Kolektivni ugovori se takođe primenjuju na najveći deo javnog sektora, tako što obuhvataju i zdravstvene radnike, lokalnu i republičku vlast, zaposlene u kulturi, obrazovanju i policiji.

5.2 Socijalno-ekonomski savet je zakonski osnovan 2005. godine i predstavlja institucionalnu platformu za tripartitne pregovore. Pored toga, sada postoji još 18 socijalno-ekonomskih saveta na lokalnom nivou, iako je manje od polovine tih lokalnih saveta u potpunosti funkcionalno, uglavnom zato što ne postoji čvrsta opredeljenost regionalnih vlasti za njihov rad. Socijalno-ekonomski savet još uvek mora da se bavi izvesnim brojem problema koji koče njegove aktivnosti, a najznačajniji među tim problemima jeste nedostatak finansijskih i ljudskih resursa. Ipak, Socijalno-ekonomski savet je uspeo da formira stalne radne grupe, koje se bave ekonomskim pitanjima, zakonodavstvom, kolektivnim ugovorima i zaštitom i bezbednošću na radu. Predstavnici socijalnih partnera sada redovno učestvuju na sastancima Socijalno-ekonomskog saveta, za razliku od Vlade, koju često predstavljaju činovnici. Njihovo učešće je pojačano otkako je u septembru 2012. godine Socijalno-ekonomski savet ponovo formiran. Sada je čak i predsednik Vlade član Socijalno-ekonomskog saveta, ali je sam Savet i dalje suočen s problemima u organizovanju svojih sastanaka.

5.3 Međutim, iako je socijalni dijalog uspeo da postigne konkretne rezultate, njega i dalje treba konsolidovati i proširiti. Socijalni partneri su slabi, posebno u privatnom sektoru. Čak i kada su potpisani, kolektivni ugovori nisu nužno sprovedeni; postoje i velike oblasti koje jednostavno nisu obuhvaćene socijalnim dijalogom. Na nacionalnom nivou, Socijalno-ekonomski savet se ne konsultuje sistematski u vezi sa svim pitanjima koja spadaju u njegov delokrug, ili su konsultacije puka formalnost, a Vlada isuviše često ignoriše njegove preporuke. Jedan pozitivan izuzetak predstavlja Ministarstvo rada, koje sve nacрте zakona i strategija dostavlja Savetu na mišljenje. Štaviše, Ministarstvo rada je nedavno predložilo osnivanje tripartitne radne grupe koja bi trebalo da izradi Nacrt Zakona o izmenama i dopunama Zakona o radu. Takođe, postignuta su poboljšanja u zakonskim propisima koji se odnose na obrazovanje, i to tako što je Ministarstvo obrazovanja i nauke dostavilo Socijalno-ekonomskom savetu tri nacрте zakona tražeći njegovo mišljenje. Uprkos tim pozitivnijim znacima, Socijalno-ekonomski savet je i dalje u velikoj meri ignorisan, i to u pogledu opšte ekonomske politike i mera koje neposredno utiču na aktivnosti preduzeća i radnika.

5.4 Agencija za mirno rešavanje radnih sporova osnovana je 2005. godine u svrhu rešavanja kako individualnih, tako i kolektivnih radnih sporova. U žiži pažnje Agencije nalaze se individualni slučajevi u kojima arbitar može da donese obavezujuću odluku, i u tom smislu Agencija raspolaze istim pravnim sredstvima kojima raspolaze sud. U praksi se, međutim, ispostavlja da Agencija nije stvarno uspevala da se nametne kao alternativa, tako da se većina radnih sporova i dalje rešava pred sudovima, za koje je poznato da su izrazito preopterećeni predmetima. U rešavanju kolektivnih sporova, Agencija preuzima ulogu posrednika i tako ne može primorati stranke u sporu na bilo koje rešenje, već samo pokušava da uveri obe stranke da dobrovoljno prihvate mirno rešenje spora.

5.5 Tokom 2013. godine Vlada bi trebalo da sa MOR potpiše „Program dostojanstvenog rada”. Taj program bi trebalo da pomogne u preispitivanju različitih aspekata socijalnog zakonodavstva i postupaka da bi se oni u potpunosti uskladili s međunarodnim standardima, kao i u izgradnji kapaciteta socijalnih partnera radi delotvornog doprinošenja socijalnom dijalogu, uz finansijsku i programsku podršku EU.

5.6 Presudno značajno je to da socijalni partneri budu bolje integrisani u ekonomsku i socijalnu politiku, kao i politiku zapošljavanja, i to ne samo iz perspektive pregovora o pristupanju Evropskoj uniji. Socijalni partneri takođe treba da budu uključeni u pripreme Srbije da bi ona mogla da se kvalifikuje za Evropski socijalni fond i druge fondove EU. Tek tada će biti moguće da srpski socijalni partneri delotvorno ispune svoju buduću ulogu u forumima participativne demokratije na nivou EU.

6. Socijalni partneri – sadašnje stanje

6.1 Unija poslodavaca Srbije glavna je nacionalna interesna grupa poslodavaca. Ono zastupa srpske preduzetnike u Socijalno-ekonomskom savetu. Činjenica je, međutim, da većina najvećih preduzeća koja posluju u Srbiji, kao i druge organizacije, kao što su Asocijacija malih i srednjih preduzetnika, nisu članovi Unije poslodavaca, što umanjuje legitimnost koju Unija ima kao učesnik u socijalnom dijalogu.

6.2 Privredna komora Srbije, koja je najveće poslovno udruženje, ranije nije bila uključena u rad Socijalno-ekonomskog saveta, zbog sistema obaveznog članstva. Međutim, u Srbiji je 1. januara 2013. usvojen sistem dobrovoljnog članstva, a Komora je čvrsto opredeljena da pruži doprinos socijalnom dijalogu, posebno u oblasti profesionalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja, promovisanja spoljne trgovine i regionalnog razvoja. Ona podržava jačanje položaja Unije poslodavaca Srbije u Socijalno-ekonomskom savetu, ako bude u mogućnosti da izrazi najširi spektar interesa poslodavaca kroz efikasan proces konsultacija u kome će učestvovati sva udruženja poslodavaca.

6.3 S obzirom na visoku stopu nezaposlenosti, poslodavci bi trebalo da budu u stanju da snažnije utiču na razvoj dobrog poslovnog okruženja. Trebalo bi podsticati preduzetništvo i brže osnivanje novih preduzeća, posebno malih i srednjih preduzeća, kao jednog od glavnih izvora novih radnih mesta u Evropi. Glavne prepreke boljoj poslovnoj klimi obuhvataju to što nema transparentnosti i predvidljivosti zakonodavnog okvira, poreski sistem koji je neprivačlan i koji sadrži i neke parafiskalne namete, pristup finansijama, postupak registracije preduzeća, administraciju koja je povezana sa spoljnom trgovinom itd. Ukupna procena poslovne zajednice u Srbiji glasi da ona nije dovoljno uključena u zakonodavni proces i ocenu njegovog uticaja, posebno kada je reč o posledicama koje taj proces ima po srednja i mala preduzeća.

6.4 Sindikati su rascepkani i slabi. Mnogi među njima su članovi dveju najvećih sindikalnih centrala u Srbiji, a to su: Savez samostalnih sindikata Srbije (SSSS) i Ujedinjeni granski sindikati „Nezavisnost”. Postoje i dve druge centrale, Asocijacija slobodnih i nezavisnih sindikata Srbije

(ASNS) i Konfederacija slobodnih sindikata Srbije (KSSS) koje za sebe tvrde da su reprezentativne. Na osnovu novog Zakona o reprezentativnosti, o kome se trenutno vodi rasprava, tu tvrdnju treba proveriti. Sem toga, prema podacima Ministarstva rada, u preduzećima postoji oko 2000 sindikalnih organizacija koje nisu učlanjene ni u jednu nacionalnu centralu. Sve relevantne radničke organizacije trebalo bi da budu bliže uključene u odlučivanje kao predstavnici zaposlenih u sklopu socijalnog partnerstva. Uloga sindikata u Srbiji presudno je značajna za jačanje socijalnog dijaloga.

6.5 Teškoće tranzicije i ekonomske krize još više su naglasile rasepkanost i slabljenje sindikata. Mukotrpan postupak registracije sindikata, protivljenje i, ponekad, maltretiranje kome pribegavaju rukovodioci nespremni da prihvate socijalni dijalog na nivou preduzeća – sve to ometa normalan razvoj radničkog predstavnništva i podriiva socijalni dijalog. Međutim, efikasna saradnja koja se poslednjih godina pojavila u odnosima dveju reprezentativnih centrala – Saveza samostalnih sindikata i „Nezavisnosti” – u tom kontekstu bi trebalo da bude pozdravljena.

Brisel, 10. jula 2013.

Predsednik
Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta
Henri Malosse
